

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

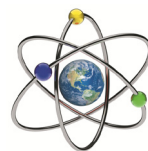
No11
2025

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 586 sahifa,
4-noyabr, 2025-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapijranovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalarini tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari nomzodi (PhD)
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayeva X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the Editorial Board of the newspapers "Yangi Uzbekiston" and "Pravda

Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Candidate of Philological Sciences (PhD)

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

“Maktabgacha va maktab ta’limi” jurnali O‘zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo‘yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo‘yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta’limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo‘yicha
ro‘yxatdan o‘tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Oilaning maktabgacha yoshdagi bolalar estetik tarbiyasidagi o'rni	24
<i>Abdullayeva Ma'sudaxon Abdubannayevna</i>	
Bo'lajak informatika o'qituvchilarini pedagogik faoliyatga metodik tayyorlash texnologiyalari	27
<i>Abdubannoyeva Muxlisaxon Iqboljon qizi, Abdullayev Alibek Qodiraliyevich</i>	
Oliy ta'lim muassasalarida bulutli xizmatlardan foydalanish zaruriyati	30
<i>Abdullayev Alibek Qodiraliyevich, Turdaliyeva Muslimaxon Jahongir qizi</i>	
Raqamli texnologiyalar yordamida fortepiano chalishni o'rgatish metodikasi	34
<i>Abduvaxobova Nilufar Abdumannon qizi</i>	
Maktabda fizika fanini o'qitishda innovatsion yondashuv	38
<i>Alinazarova Mahfuza</i>	
Tasavvufdagi "komil inson" konsepsiyasining hozirgi ta'lim tizimida shaxsga yo'naltirilgan yondashuv sifatida talqini	43
<i>Aqilxonov Saidolimxon Abdurashid o'g'li</i>	
Tabiiy-ilmiy savodxonlikni shakllantirish omillari va pedagogik shart-sharoitlar	48
<i>Choriyeva Gulbaxor Shotemirovna</i>	
Robototexnika fanini o'qitishda axborot texnologiyalaridan foydalanib mustaqil ta'limni tashkil etish	53
<i>Elmonov Sirojiddin Mamadiyarovich</i>	
Xalqaro baholash dasturlarida boshlang'ich sinf o'quvchilarining o'qish savodxonligini baholash bo'yicha jahon tajribasi	58
<i>Ergasheva S. T.</i>	
Boshlang'ich ta'limda tabiiy fanlar orqali o'quvchilarning kognitiv salohiyatini rivojlantirish	61
<i>Eshmamatova Dilnoza Jovli qizi</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarning aqliy salohiyatini oshirishda tarbiyachi mahorati	64
<i>Karimova Gulzodaxon Marufjon qizi</i>	
Bo'lajak texnologik ta'lim o'qituvchilarining kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishni takomillashtirish	68
<i>Hojikarimova Gulasal Tadjaliyevna</i>	
Xorijiy talabalarga o'zbek tilini o'rgatishda elektron platformalar yaratish	71
<i>Jo'rayeva Matluba</i>	
Bo'lajak o'qituvchilar uchun raqamli ta'lim muhitini modellashtirish va uning samaradorlik omillari	74
<i>Komilova Z. X.</i>	
O'qituvchi kasbiy faoliyatida muloqot madaniyati	80
<i>M. Yu. Mahkamova</i>	
Psixologiya fanini o'qitishda zamonaviy pedagogik texnologiyalar va talabalarda tahliliy fikrlashni shakllantirish masalalari	86
<i>Madazizova Dilfuza Raxmatullayevna</i>	
Integrating Listening and Speaking Skills in ESP (English for Specific Purposes) Classes	90
<i>Madina Tilavova</i>	
Bolalarni maktabga tayyorlash jarayonida neyropedagogik yondashuvlar	94
<i>N. O. Saidova</i>	
Tibbiyot oliy ta'lim muassasalarida radiologiya fanini o'qitishda raqamli texnologiyalarning metodologik roli	99
<i>Nazarova Gulchexra Shuxratdjonovna</i>	
Ijodkorlik tushunchasining mohiyati va uning ta'limdagi roli	103
<i>Ochilova Dilbar Isroilovna</i>	
Alaliyani boshqa nutqiy nuqsonlar bilan farqli xarakteristikasi	108
<i>Oripova Zilola</i>	
Ingliz tilini o'qitishda suggestopediya metodini joriy etishning samaradorligi	113
<i>Pulatova Sitora Abdurazzoq qizi</i>	
Oliy ta'lim muassasalari menejerlarining kasbiy-boshqaruv kompetentligi tushunchasi va uning tarkibiy qismlari	118
<i>Qarshiboyev Sharof Egamnazarovich</i>	
Koordinatsion qobiliyatlarni rivojlantirishning yosh badmintonchilar texnik-taktik tayyorgarligiga ta'siri	122
<i>Qurbanova Ilmira Alisher qizi</i>	

Blended Learning	125
Quvandikova Xadicha	
Fizika darslarida zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalanish	129
Raxmanov Valijon Turdaliyevich, O'razaliyev Alijon Xasan o'g'li	
“Qurilish jarayonlari texnologiyasi” fanida loyihalash kompetentligining tarkibiy tuzilmasi va uni raqamli ta'limga moslashtirish	135
Raxmonova Nazokat Umaraliyevna	
Vitagen texnologiyalar asosida talabalar mediamentalitetini rivojlantirishda sun'iy intellekt (AI) dasturlaridan foydalanishning tahliliy modeli	140
Rustamova Nodira Rustamovna	
Talabalarda kooperativ ta'lim asosida motivatsiyani rivojlantirish usullari	145
Sitora Toshmatova	
STEAM yondashuvi asosida boshlang'ich sinf o'quvchilarida kreativ kompetensiyani shakllantirishning zaruriyati	149
Tashibekova Munajat Xoshimovna	
Musiqqa ta'limining pedagogik asoslari va metodik tizimi	153
Toshpulatova Saida Kuzibaevna	
Texnologiya fanini o'qitishda eng samarali metodlardan foydalanish	158
Turdiyeva Shahzoda Eshdavlrat qizi	
Enhancing University Students' Self-Directed Learning Through Edtech Tools	161
Ulasheva Lobar	
Fanlararo loyiha ishlarini tashkil etish orqali o'quvchilarning dizayn fikrlash salohiyatini oshirish	164
Valiyeva Nargiza Athamboyevna	
Alohida ta'lim ehtiyojiga ega o'quvchilarning kasbiy faoliyatga tayyorlashning pedagogik-psixologik asoslari.....	169
Xakimova Sarvinov Sharifjon qizi	
Sun'iy intellekt asosida yaratilgan ta'lim platformalari: samaradorlik tahlili va pedagogik yondashuvlar	173
Xanbabayev Hakimjon Ikramovich, Erkinov Jasurbek Hasanjon o'g'li	
Tasavvufdagi “muhosaba” va “tafakkur” amallarining o'z-o'zini refleksiya metodlari sifatida qo'llanilishi	176
Xoshimov Nuriddin Mamadaliyevich	
Milliy sport va ommaviy o'yinlarning badiiy-estetik ahamiyati.....	182
Yaxyayeva Sojida Abdurahimovna	
Ota-ona mehriining bola psixologiyasiga ta'siri	185
Yulchiyeva Shohsanam Dilshod qizi	
Nutq rivojlanishi orqada qolgan bolalarda qo'llaniladigan innovatsion usullari samaradorligi	189
Ahmedova Nargiza Muzaffarovna	
Факторы, сдерживающие развитие науки в контексте требований к диссертационным работам	193
Зайналов Жахонгир Расулович, Нурмухамедов Аббос Мамадалиевич, Шадманов Камолиддин Кажакджанович, Самигова Нодира Хамидуллаевна	
Структура и стратегии развития предметных компетенций	197
Наимова Мафтунабону Файзулложоновна	
Психологическая консультация: современная практика, задачи и перспективы развития	203
Раупова Шохида Ахроровна	
Подготовка будущих педагогов к инклюзивному обучению детей с ограниченными возможностями здоровья: задачи и перспективы	207
Сайфутдинова Насиба Нурматовна	
Формирование иноязычной грамотности у курсантов военных вузов: социально-психологические факторы.....	211
Сулейманова Нилуфар Камилловна	
O'qituvchi shaxsiy kompetensiyasining mohiyati va pedagogik faoliyatdagi o'rni	214
Abdiraxmonova Guliston Muzaffar qizi	
Bolalarda axloqiy qadriyatlarini shakllantirish jarayonining milliy va umuminsoniy tamoyillari	218
Abdumutalipova Gulshodaxon Nurbek qizi	
Fuqarolik jamiyatida huquqiy madaniyat va uni rivojlantirish jarayonlari	221
Abdusalimova Shaxnoza Quduratullayevna	
Ta'lim menejmenti tizimida o'qituvchining nutq madaniyatini rivojlantirish strategiyalari	224
Abduxalilova Iroda Nozimxonovna	

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

O'zbekistonda yoshlarni ijtimoiy-pedagogik hamkorlikda tarbiyalashda "Uzluksiz ma'naviy tarbiya konsepsiyasi"ning ustuvor vazifalari	229
Abirova Umida Nazarovna	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini inklyuziv ta'lim sharoitida differensiyalashtirilgan dars mashg'ulotlarini tashkil etishga o'rgatish (kompetentligini shakllantirish/rivojlantirish) usullari.....	232
Adhamova Diyora Sanjar qizi	
Musobaqa faoliyati samaradorligini oshirishda sambochilarning energiya sarfi va tiklanish mexanizmlari tahliliy	239
Tangriyev Abdukarim Tovashevich	
Aksiologik yondashuv asosida bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilarining harakat faolligini takomillashtirishning ijtimoiy-pedagogik zaruriyati.....	244
Hafizov Shahriyor Shavkatovich	
Bo'lajak tarbiyachilarning transversal: tanqidiy va innovatsion fikrlash kompetensiyalari	248
Jaloliddinova Maftunaxon Mahmudjon qizi	
Axborotning gnoseologik mohiyati.....	256
Kamolova Munojatxon Jaloldinovna	
Maktabgacha yoshdagi bolalar nutqini rivojlantirish yo'llari	259
Mamatova Aziza Bo'riboevna	
Akademik litseylarda kimyo fanini o'qitishda raqamli ta'lim texnologiyalaridan foydalanish imkoniyatlari....	262
Maxamadiyev Sharofiddin Jumaboyevich	
Pedagogik oliy ta'limda talabalarning kasbiy ijtimoiylashuvini korporativ madaniyat asosida rivojlantirish metodikasi.....	267
Maxkamova Dilafuz Aliyevna	
Bo'lajak o'qituvchilar uchun xorijiy tillarni o'qitishda lingvomadaniy yondashuv	271
Normamatova Kamola Gulmamat qizi	
O'zbek tili izohli lug'atida iboralarning grammatik tavsifi (bosh komponentli iboralar misolida).....	274
S. Sh. Azamatova	
Oila instituti va gender tenglikni ta'minlashning ijtimoiy-huquqiy muammolari	277
Salayeva Aziza Muhammadmurot qizi	
Gender yondashuv asosida talaba-qizlarda tanqidiy fikrlashni rivojlantirishning namunaviy mezonlari.....	282
Xolova Mohigul Shavkatovna	
Pedagogika yo'nalishi talabalari huquqiy savodxonligini rivojlantirish metodlarini takomillashtirish.....	287
Xudoyberganov Atham	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida leksik komponentlikni TRIZ texnologiyasi yordamida rivojlantirish	291
Zokirova Sohiba Muxtoraliyevna, Fayzullayeva Nazokat Uchqun qizi	
Цифровизация и трансформация образования как социально-педагогическое явление	295
Кадирова Наргиза Азаматовна	
Методика формирования креативного мышления у студентов-филологов на основе проблемно-ориентированных заданий (на материале английского языка)	298
Мамырбаева Дина	
Структура и стратегии развития предметных компетенций	304
Наимова Мафтунабону Файзулложоновна	
Kichik maktab yoshidagi o'quvchilarda morfologik kompetentlikni shakllantirish	308
Ganiyeva Shodiya Azizovna	
Модель "4+1+1" как ключевой механизм в системе практической подготовки учителей музыки.....	313
Мухитдинова Малохатхон Саиджабборовна	
Tarbiya fanini o'qish samaradorligini oshirishda raqamli texnologiyalardan foydalanish	317
Nazarova Nasiba Abdullayevna	
Tarbiyachining kasbiy psixologik xususiyatlari.....	320
Shamshetova Anjim Karamaddinovna	
Boshlang'ich ta'limda tarbiya nazariyasi va metodologiyasi	323
Bo'ronova Iroda Bo'ronovna	
Yosh dzyudochi qizlarning mashg'ulotlar jarayonida jismoniy tayyorgarligini oshirish texnologiyalari	327
Matmuratova Iroda Baxtiyor qizi	
"Odob us-solihin" asarida yoritilgan axloqiy-didaktik g'oyalar va uning pedagogik mazmuni.....	332
A. N. Nusratov	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini kasbiy kompetentligini takomillashtirishning metodik asoslari	336
Xolmatov Pardaboy Qoraboevich, Abdurasulova Dilnoza	

Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilari faoliyatida loyihalashtirishning o'rni	342
<i>Abdusattorova Go'zalxon Abdulxabib qizi</i>	
Tibbiyot va frazeologiya inson omilida	346
<i>Achilov Muzaffar Norquliyevich</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida fazoviy tasavvurlarni rivojlantirishda matematikaning ahamiyati	349
<i>Mamasaidova Muhabbat Abdulalom qizi, Akbaraliyeva Marjona Xurshid qizi</i>	
Ekoestetik kompetensiyani shakllantirishning xorijiy va milliy tajribalar tahlili	354
<i>Alijonova Maftuna Maxamadjon qizi</i>	
Pedagogik jarayonda talabalarda qadriyatli munosabatlarni shakllantirish mexanizmlari	359
<i>Alikulova Muxayyo Sherovna</i>	
Ingliz ritsarlik romanlarining lingvopoetik tahlili	362
<i>Durdona Boychayeva, Aliyeva Elmira</i>	
Maktabgacha ta'limda estetik tarbiya berishning pedagogik asoslari	365
<i>Altibayeva Gulbaxor Majitovna</i>	
Kasbiy kompetensiya tushunchasining mazmuni mohiyati va tarkibiy tuzilmasi	369
<i>Axmadjonova Jasmina Jamshid qizi</i>	
Developing Writing Competence Among CEFR B1 and Ielts Learners Experiencing Difficulties in English Language Acquisition	374
<i>Ayturayev Majid Mavlankhanovich</i>	
Ta'lim jarayonida ijtimoiy intellektni rivojlantirishning milliy qadriyatlarga asoslangan modeli	378
<i>Azamov Umarxon Yaxyoxonovich</i>	
Complications in Teaching Argumentative Speech to Students in Grades 8–9	383
<i>Buribayeva Aziza Ismatillaevna</i>	
Interfaol o'yinlar orqali maktabgacha yoshdagi bolalarda ijtimoiy-emotsional ko'nikmalarni shakllantirishning pedagogik asoslari	386
<i>Buriyeva Aziza Nematovna</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida maktabgacha katta yoshdagi bolalarning ijodiy faolligini shakllantirish	390
<i>Davronova Sevinch</i>	
O'quvchilarda milliy va umummadaniy kompetensiyani rivojlantirishda maqollardan foydalanish bo'yicha manbaalar tahlili	394
<i>Boltayeva Barno, Eliboyeva Surayyo Abdulkarim qizi</i>	
Social Roots and Psychological Consequences of Domestic Violence	399
<i>Dumarova Gulmira Kozimbekovna, Mamadaliyeva Gulmira, Sultonova Zulhayo</i>	
The Transversal-Methodical Competence of a Preschool Educator is the Foundation of Effective And Quality Education	402
<i>Ergasheva Barno Ziyavitdin kizi</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarga ta'lim-tarbiya berishning innovatsion yo'llari	406
<i>Erkinova Mehriniso Ro'ziboyevna</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining o'qish savodxonligini oshirish strategiyalari	411
<i>Eshonkulova Hilola Rajab qizi</i>	
Ta'lim jarayonida o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi muloqotning bilish faoliyatiga ta'siri	415
<i>Habibova Shyira Baxtiyrovna</i>	
Ruhiy rivojlanishi sustlashgan boshlang'ich sinf o'quvchilarida o'qish buzilishlarini aniqlash va bartaraf etish	419
<i>Ikromova Sarvinoz Siroj qizi</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarda riskologik kompetentlikni shakllantirishning pedagogik-psixologik xususiyatlari	424
<i>Jabborova Dilafuz Furqatovna</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda chet tili o'rganish jarayonida kommunikativ kompetensiyani rivojlantirishning psixologik asoslari	428
<i>Jurayeva Sug'diyona Shamsiddin qizi</i>	
Transforming Education: The Impact of Emerging Technologies on Modern Pedagogical Practices	431
<i>Kadirova Ferangiz Himmatillo qizi</i>	
Salomatlik etikasi konsepsiyasi va pedagogik madaniyat – talabalar ma'naviyati va dunyoqarashini shakllantirishdagi roli	435
<i>Kamalova Yoqutxon Bahodirovna</i>	

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS	Tarbiyachilarning kasbiy mahoratini takomillashtirish va pedagogik faoliyat samaradorligini oshirish omillari ..... 439 Kenjayeva Dildora Terkashevna
	Maktab ta'lim tizimida innovatsiyalarning o'rni va ahamiyati ..... 443 Kistabayeva Gulchexra Djurakulovna
	Kichik maktab yoshi davrida o'quv faoliyati va o'quv motivlarining shakllanishi ..... 448 Latifa Zarifovna Korayeva
	Maktabgacha ta'lim tizimining raqamlashtirilishi: xalqaro tajriba va istiqbollar ..... 451 Mahmudova Zulfiya Homidovna, Hoshimova Dilnoza Boymirzoevna
	Boshlang'ich sinf o'qituvchilarini dizayn tafakkurga o'rgatishda STEAM yondashuvining didaktik imkoniyatlari ..... 454 Mamadaminova Munisa Maxmudjon qizi, Boboxonova Shodiyona Rustam qizi
	Tabiatni asrash – kelajakni asrash: Buxoro misolida ..... 459 Mardonova Saodat Muzaffarovna
	Bo'lajak pedagoglarda o'z-o'zini baholash kompetentligini shakllantirish va rivojlantirish ..... 463 Meyliyeva Nafosat Gulomovna
	Sun'iy intellektning ta'limda kognitiv va metakognitiv jarayonlarga ta'siri ..... 466 Murodov Ulug'bek O'tkir o'g'li
	Maktabgacha ta'limda inklyuziv ta'limning tashkil etilishi ..... 470 Mustofoyeva Muhabbat Husniddin qizi
	The Effectiveness of Art Therapy in Working With Children Experiencing Emotional Stress ..... 473 Nargiza Khayrullayevna Ortikova, Laziz Azizovich Normuratov
	Maktabgacha ta'lim tarbiyalanuvchilarining musiqiy qobiliyatlarini rivojlantirish mexanizmlari ..... 477 Ortiqov Akmaljon Abdusalom o'g'li
	CLIL metodining O'zbekiston ta'lim tizimida qo'llanilishi ..... 481 Qarshiyeva Sarvinoz Ural qizi
	The Use of Mobile Apps to Build Vocabulary Proficiency ..... 486 Kosimov Sunnat Ravshan ugli
	Yoshlar tafakkurini rivojlantirish va ma'naviyatini oshirishda tasviriy san'atning o'rni ..... 490 Quvonchbek Abduxamidov
	Axborot texnologiyalari ta'sirida san'at tushunchasining o'zgarishi ..... 494 Rajabova Laylo O'tkir qizi
	Bo'lajak tarbiyachilarning kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirish texnologiyalari ..... 498 Ramozonova Bahoroy Sadriddinovna
	Boshlang'ich sinf o'quvchilarining nutqiy kompetensiyalarini shakllantirishda innovatsion yondashuvlarning pedagogik asoslari ..... 501 Yusufzoda Shabnami Yunus, Rashidova Saida Ravshonbek qizi
	Axborot texnologiyalarini fizika darslarida qo'llash ..... 506 Raxmanov Valijon Turdaliyevich, O'razaliyev Alijon Xasan o'g'li
	Axborot xavfsizligini o'qitishda sun'iy intellektdan foydalanish afzalliklari ..... 510 Raxmetova Lazzat
	Eshitishda nuqsonli bo'lgan bolalarning psixologik xususiyatlarining o'ziga xosligi ..... 513 S. A. Mamatisayeva
	Androgogik yondashuvning integrativ metodikasi ..... 517 Sattorova Shaxlo Axadovna
	Gendered Language in Uzbek and English Media Discourse ..... 520 Sultonova Charos Iskandar kizi
	Maktabga tayyorlov yoshdagi bolalarda ijtimoiy ekologik dunyoqarashni shakllantirishga ta'sir qiluvchi omillar ..... 527 Suyunova Matluba Abdusaidovna
	Empatiya shifokor–pasiyent munosabatida: tibbiyot talabalarining psixologik tayyorgarligi ..... 531 Tajiboyeva Odinoxon Rustamjon qizi, Qurbonova Fotima Farhodjon qizi
	Modern Approaches to Teaching Grammar ..... 534 Tuychiyev Azamat Farkhod ugli
	The Importance of Psychological Preparation of Preschool Children for School Education ..... 538 Turamov Muhammadzohid Rustamjon o'g'li

Bo'lajak maktabgacha ta'lim tashkilotlari tarbiyachi-pedagoglarining kasbiy-axloqiy kompetentligini rivojlantirish	541
<i>Xabibullayeva Sayyoraxon Maxamadali qizi</i>	
Imkoniyati cheklangan va sog'lom bolalar faoliyatida universal ta'limning imkoniyati	544
<i>Xolmatova Sarvinoz Raxmatilla qizi</i>	
Kurashchilarning umumiy va maxsus sport tayyorgarliklari.....	548
<i>Xudoyberganov Javlonbek Soatboy o'g'li</i>	
Tayyorlov guruhi tarbiyalanuvchilarida ekologik kompetentlik tushunchalarini rivojlantirish bosqichlari.....	551
<i>Yarova Gulhayo Fazliddin qizi</i>	
Arxitektura va dizayn yo'nalishi bitiruvchilarini kasbga yo'naltirish vositasida axborot almashish jarayonlarini optimallashtirish metodikasini takomillashtirish.....	555
<i>Kuchimov M. K.</i>	
Yuqori sinf o'quvchilarining ma'naviy kompetentligini jadidlarning pedagogik qarashlari asosida shakllantirish metodikasi (Temurbeklar maktablari misolida)	559
<i>Quldashv Murodjon G'aniyevich</i>	
Лингвистическое исследование влияния социальных сетей на синтаксические изменения в языке современного поколения.....	562
<i>Шавилова Наталья Сергеевна</i>	
Boshlang'ich sinf o'qituvchisining nutq madaniyati.....	566
<i>Islamova Dilfuza Dilshodovna, Gulimbayeva Barno</i>	
Особенности гражданского воспитания обучающихся в системе "школа-маҳалля" в Узбекистане ...	570
<i>Хайдаров Шавкат Шамсиддин угли</i>	
Mantiqiy masalalarni bajarishning metodik usullari	575
<i>Tosheva Yulduz</i>	
Bo'lajak ofitserlarni harbiy-vatanparvarlik ruhida tarbiyalashda pedagogik-psixologik omillar (jamoat xavfsizligini ta'minlash bo'linmalari misolida)	579
<i>Yarmatov Akbar Normurotovich</i>	
Yosh harbiy xizmatchi ofitserlarda muloqot madaniyatini samarali shakllantirish muammosining xorijiy tadqiqotlardagi talqini	582
<i>Matyakubov Elyor Rajapovich</i>	

BOSHLANG'ICH SINFLAR O'QUVCHILARINING NUTQIY KOMPETENSIYALARINI SHAKLLANTIRISHDA INNOVATSION YONDASHUVLARNING PEDAGOGIK ASOSLARI

Yusufzoda Shabnami Yunus

Urganch davlat pedagogika instituti
"Boshlang'ich ta'lim metodikasi" kafedrasini mudiri
p.f.f.d. (PhD), dotsent

Rashidova Saida Ravshonbek qizi

Urganch davlat pedagogika instituti
Boshlang'ich ta'lim fakulteti 2-bosqich magistranti

Annotatsiya: Ushbu maqola boshlang'ich sinf o'quvchilarining nutqiy kompetensiyalarini shakllantirishda innovatsion yondashuvlarning pedagogik asoslarini tahlil qiladi. Nutqiy kompetensiya o'quvchilarning fikrlarini, hissiyotlarini va bilimlarini samarali ifoda eta olish qobiliyatini anglatadi. Maqolada interaktiv metodlar, kooperativ ta'lim va axborot texnologiyalaridan foydalanish orqali o'quvchilarning nutqiy ko'nikmalarini rivojlantirish imkoniyatlari ko'rib chiqiladi. Shuningdek, pedagogik tamoyillar, innovatsion metodlar va ularning ta'lim jarayonidagi ahamiyati ilmiy asosda yoritiladi. Olingan natijalar ta'lim tizimida innovatsion yondashuvlarni kengaytirish hamda o'quvchilarning nutqiy kompetensiyalarini kuchaytirishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: o'qituvchi, o'quvchi, kompetensiya, pedagogika, interaktiv ta'lim, innovatsion yondashuv, metod, qobiliyat, fikr, g'oya.

Abstract: This article analyzes the pedagogical foundations of innovative approaches to the formation of speech competences among primary school students. Speech competence refers to students' ability to effectively express their thoughts, feelings and knowledge. The article examines the opportunities for developing students' speech skills through interactive methods, cooperative learning and the use of information technologies. It also highlights pedagogical principles, innovative methods and their significance in the educational process. The findings contribute to the expansion of innovative approaches in the education system and the strengthening of students' speech competences.

Key words: teacher, student, competence, pedagogy, interactive learning, innovative approach, method, ability, thought, idea.

Аннотация: В статье анализируются педагогические основы инновационных подходов к формированию речевых компетенций учащихся начальных классов. Речевая компетентность предполагает способность эффективно выражать мысли, эмоции и знания. Рассматриваются возможности развития речевых навыков учащихся посредством интерактивных методов, кооперативного обучения и использования информационных технологий. Кроме того, представлены педагогические принципы, инновационные методы и их значение в образовательном процессе. Полученные результаты способствуют расширению инновационных подходов в системе образования и укреплению речевых компетенций учащихся.

Ключевые слова: учитель, ученик, компетентность, педагогика, интерактивное обучение, инновационный подход, метод, умение, мысль, идея.

KIRISH

Tezlik bilan rivojlanayotgan zamonda har bir soha uchun ko'plab yangiliklar kirib kelmoqda va ushbu yangiliklarni o'rganib, amaliyotga tatbiq qilish har bir soha mutaxassisining asosiy vazifalaridan biri hisoblanadi. Shu jumladan, ta'lim sohasida ham bugungi kunda ko'plab yangiliklar tajribadan o'tkazilib, amaliyotga kirib kelmoqda.

Bu yangilanishlar esa yurtboshimizning tashabbuslari bilan amalga oshirilmoqda. Buni ularning quyidagi so'zlari orqali ham bilib olishimiz mumkin: "Maktabda o'qitish metodikasi o'zgarmasa, ta'lim sifati ham, mazmuni ham, muhit ham o'zgarmaydi" ^[1]. Bu yangiliklardan biri esa kompetensiya va kompetensiyaviy yondashuvning ta'lim tizimimizga joriy qilinganligidir.

Kompetensiya so'ziga "O'zbekiston milliy ensiklopediyasi"da shunday ta'rif beriladi: "**Kompetensiya** (*lot.* compete – erishyapman, munosibman, loyiqman) – 1) muayyan davlat organi (mahalliy o'zini o'zi boshqarish organi) yoki mansabdor shaxsning qonun, ustav yoki boshqa hujjat bilan belgilangan vakolatlari, huquq va burchlari doirasi; 2) u yoki bu sohadagi bilimlar, tajriba" ^[4, – 530].

Nutqiy kompetentsiya – bu shaxsning o'z fikrlarini, hissiyotlarini va bilimlarini muloqot jarayonida aniq va samarali ifoda etish qobiliyatidir. Boshlang'ich sinf o'quvchilarining nutqiy kompetentsiyalarini shakllantirish ularning kelajakdagi ta'limi va ijtimoiy hayotida muhim rol o'ynaydi. Innovatsion yondashuvlar esa ta'lim jarayonini yangilash va o'quvchilarning qiziqishini oshirishda muhim ahamiyatga ega.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Ona tili ta'limi jarayonida o'quvchilar nutqini o'stirish masalasi o'zbek olimlari tomonidan ham o'rganib chiqilgan. Xususan, pedagogika fanlari nomzodi Y. Abdullayev, pedagogika fanlari doktori Q. Abdullayeva, professor K. Qosimova, B. Turdiyev, A. G'ulomov, M. Asqarova, S. Matchonov kabi olimlar tomonidan tadqiq qilingan.

Bundan tashqari, bola nutqi asosan maktabgacha bo'lgan davrda shakllanganligi sababli maktabgacha yoshdagi bolalarning nutqini rivojlantirishga bag'ishlangan ilmiy ishlarning soni ko'pchilikni tashkil etadi. Shular qatorida D. R. Babayevaning "Nutq o'stirish nazariyasi va metodikasi" nomli darsligini alohida keltirishimiz mumkin. Bu darslikda asosan maktabgacha yoshdagi bolalarning nutqini o'stirish jarayonlari haqida so'z boradi.

Bu mavzudagi yana bir o'zbek olimi Q. Qosimova tomonidan yozilgan "1-sinfda nutq o'stirish" nomli qo'llanmani keltirishimiz mumkin. Bu qo'llanmada asosan savod o'rgatish davrida o'quvchilar nutqini oshirish yo'llari haqida fikr–mulohazalar keltirib o'tilgan. A. G'ulomov, M. Qodirovning "O'zbek tilida nutq o'stirish metodikasi" nomli kitobida nutq o'stirishning nazariy va amaliy ahamiyati, nutq o'stirishga doir mashqlarni tashkil etish bo'yicha tavsiyalar berilgan.

B. To'xliyev, M. Shamsiyeva, T. Ziyodovalar tomonidan yaratilgan "O'zbek tili o'qitish metodikasi" qo'llanmasida o'quvchilar nutqini o'stirish, lug'atini boyitish metodikasiga alohida e'tibor qaratilgan.

Shuni ta'kidlash kerakki, K. Qosimova bosh muallifligida yaratilgan "Ona tili o'qitish metodikasi"da boshlang'ich sinf o'quvchilarining bog'lanishli nutqini o'stirish metodikasi alohida bo'lim sifatida ajratilib, nutq o'stirishning metodik shartlari, aspektlar, yo'nalishlari hamda so'z, gap va bog'lanishli nutq ustida ishlash metodikasi keng yoritilgan ^[6, – 352].

Nutq o'stirish masalasi nafaqat boshlang'ich ta'limning, balki maktabgacha ta'lim davrining ham muhim masalalaridan biridir. Chunki bolaning nutqi asosan maktabgacha yosh davrida shakllanadi va bola hayoti davomida ishlatadigan juda ko'plab so'zlarni ayni shu yosh davrida o'rganadi. Shu sababli nutq o'stirish masalasiga oid maktabgacha ta'lim sohasi vakillarining ilmiy ishlarini ko'rib chiqishimiz mumkin. Jumladan, V. I. Loginova, Y. S. Lyaxovskaya, V. V. Gerbova va boshqalarning tadqiqotlarida bolalar ona tili leksikasini o'zlashtirib olishlarining o'ziga xos xususiyatlari yoritilgan ^[8, – 12].

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Insonning eng muhim ehtiyojlaridan biri bu muloqotga, fikr almashishga bo'lgan ehtiyojdir. Bu ehtiyoj albatta nutq orqali qondiriladi. Nutq insonlar uchun berilgan oliy mukofotlardan biri deb ikkilanmay aytishimiz mumkin. Chunki biz farzandlarimizga tarbiyani nafaqat o'rnak bo'lish, balki o'z nutqimiz, nutq madaniyatiga qanchalik amal qilishimiz bilan berishimiz mumkin bo'ladi.

Shu vaqtgacha nutq, nutqiy rivojlanish, uning turlari, nutqiy madaniyat haqida ko'plab ilmiy ishlar olib borilgan, ko'plab kitob va maqolalar chop etilgan. Quyida nutq haqidagi ayrim mulohazalarni keltirib o'tamiz. "O'zbek tilining izohli lug'ati"da "nutq – fikrni so'z orqali ifodalash qobiliyati, mahorati" deb ta'rif berilgan ^[5, – 514].

MDH mamlakatlari olimlari esa nutq tushunchasiga shunday izoh berganlar: "Nutq – til orqali odamlarning muloqoti. Nutq muloqoti odamlarning hamkorlikdagi faoliyatini tashkil etadi." Nutq – kishi faoliyatining turi, til vositalari (so'z, so'z birikmasi, gap) asosida tafakkurni ishga solishdir.

Nutq o'stirish nima? Agar o'quvchi va uning tildan bajargan ishlari ko'zda tutilsa, nutq o'stirish deganda tilni har tomonlama (talaffuzi, lug'ati, sintaktik qurilishini, bog'lanishli nutqni) faol amaliy o'zlashtirish tushuniladi. Agar o'qituvchi ko'zda tutilsa, nutq o'stirish deganda o'quvchilarning tilning talaffuzi, lug'ati, sintaktik qurilishi va bog'lanishli nutqni faol egallashlariga yordam beradigan metod va usullarni qo'llash tushuniladi ^[7, – 347].

Nutq o'qirish masalasi haqida fikr yuritganimizda eng birinchi navbatda aynan nutqning asli nima ekanligi, uning turlari, tuzilishi va eng asosiysi o'quvchilar nutqini qanday boyitish va rivojlantirish mumkinligi haqida, bundan tashqari o'quvchilarning chiroyli, ravon nutq so'zlash ko'nikmalarini qanday shakllantirish va rivojlantirish masalalari ustida ish olib borish lozimligini tushunib yetamiz. Nutq o'qirishda uch yo'nalish aniq ajratiladi:

- 1) so'z ustida ishlash;
- 2) so'z birikmasi va gap ustida ishlash;
- 3) bog'lanishli nutq ustida ishlash.

Bu uch yo'nalish har doim birgalikda olib borilishi lozim. Masalan, o'quvchilar biror bir yangi matn bilan tanishadilar, avval matn ichidagi notanish so'zlar bilan tanishadilar, ular ustida ishlab, ma'nosiga tushunib, o'z nutqlarida qo'llash darajasiga yetadilar. So'ng esa o'sha matndagi gaplarning tuzilishi, bir-biriga grammatik va ma'no jihatdan bog'lanishi tahlil qilinadi. Undan keyin esa matnning yaxlit ma'nosi va tuzilishi, undagi fikrlarning ketma-ketligi va izchilligi o'rganiladi. O'quvchilar shu asosida o'zlari o'rganayotgan har qanday matnlar ustida ishlab, ularni o'z nutqlarida qayta qo'llab, nutqlarining rivojlanishiga erishishlari mumkin.

Boshlang'ich sinfda nutqiy kompetentsiyalarni shakllantirish bolalarning muloqot qilish qobiliyatini rivojlantirish, o'z fikrlarini ifoda etish va boshqalar bilan samarali aloqa o'rnatish imkoniyatini yaratadi. Nutqiy kompetentsiya nafaqat akademik muvaffaqiyat uchun, balki ijtimoiy hayotda ham zarurdir. Innovatsion yondashuvlar ta'lim jarayonida yangi metod va texnologiyalarni qo'llashni anglatadi. Ular quyidagi asosiy xususiyatlarga ega:

- **Interaktivlik:** o'quvchilarni faol ishtirok etishga undovchi metodlar, masalan, guruhli ishlar, rolli o'yinlar;
- **Differensiallashtirilgan ta'lim:** har bir o'quvchining individual ehtiyojlariga mos keladigan darslarni tashkil etish;
- **Kreativlikni rag'batlantirish:** o'quvchilarning ijodkorligini rivojlantirish uchun turli xil ijodiy vazifalar berish. Innovatsion yondashuvlarning pedagogik asoslari quyidagi tamoyillarga tayangan:
- **O'quv jarayonining shaxsga yo'naltirilishi:** har bir o'quvchining qobiliyatlari va qiziqishlariga mos keladigan ta'lim strategiyalarini ishlab chiqish;
- **Amaliyotga yo'naltirilganlik:** o'quvchilarning nazariy bilimlarini amaliyotda qo'llash imkoniyatini yaratish;
- **Kooperativ ta'lim:** o'quvchilar o'rtasida hamkorlikni rivojlantirish orqali ularning nutqiy kompetentsiyalarini oshirish.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarining nutqiy kompetentsiyalarini shakllantirishda quyidagi innovatsion metodlardan foydalanish mumkin:

- **Ludodidaktika:** o'yin orqali ta'lim berish, bu o'quvchilarning qiziqishini oshiradi va ularning muloqot qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi;
- **IT texnologiyalar:** multimedia vositalaridan foydalanish, masalan, interaktiv taqdimotlar va onlayn platformalar orqali o'quvchilarning nutqiy faoliyatini rag'batlantirish;
- **Proyekt asosida ta'lim:** o'quvchilarni jamoa bo'lib ishlashga undovchi loyihalar orqali ularning nutqiy ko'nikmalarini rivojlantirish.

TAHLIL VA NATIJALAR

Biz hozirda texnika va texnologiyalar kuchli rivojlanayotgan davrda yashamoqdamiz. Ko'pchilik kishilar mehnatining o'rnini texnikalar bema'lol bajarib bermoqda. Bundan tashqari esa ko'plab ijtimoiy tarmoqlar, web-saytlar va umuman butun dunyoni internet egallab bermoqda. Bu barcha holatlar esa albatta insonga ta'sir o'tkazadi. Xususan, bolalarga ham. Bugungi kunda avvalgi paytga nisbatan ko'plab ilmiy-texnik kashfiyotlar, gadjetlar yaratilmoqda. Bolalar uchun esa har qanday oddiy mashg'ulotdan ko'ra zangori ekran va turli o'yin hamda animatsion tasvirlarga to'la bo'lgan gadjetlarni afzal ko'rishmoqda.

Bu esa ayniqsa kichik yoshdagi bolalarning nutqiy faoliyatiga albatta salbiy zarar ko'rsatmoqda. Chunki ayni rivojlanadigan, muloqot orqali butun dunyoni anglaydigan yoshida faqatgina qurilmaga bog'lanib qolmoqda. Ko'plab bolalarda kuzatilayotgan nevrologik va logopedik kasalliklarning asosiy omili sifatida bolaning uzoq vaqt televizor, kompyuter va telefon qarshisida band bo'layotganligi aytilmoqda. Bu holat esa, albatta, maktabdagi o'quvchining ta'lim olish jarayoniga ham o'z salbiy ta'sirini o'tkazadi. Chunki diqqat-e'tibori, nutqi talab darajasida, yoshiga mos tarzda rivojlanmagan o'quvchilarning ta'lim olish jarayoni ham jadal sur'at bilan kechmaydi.

Yuqoridagi muammodan tashqari yana quyidagilarni bolalarning nutqiy kompetensiyalari rivojlanmasligining sabablari sifatida ko'rsatishimiz mumkin:

1. Bola nutqi o'sishiga ota-onaning befarqligi, u bilan yetarlicha nutqiy faoliyatga kirishmasliklari;
2. Atrofida sog'lom nutqiy muhit shakllantirilmaganligi;
3. O'qituvchilarning bola nutqini rivojlantiruvchi qo'shimcha mashqlardan foydalanmasliklari;
4. Atrofdagilarning bola uchun to'g'ri namuna bo'la olmasliklari, ya'ni nutq madaniyatiga amal qilmasliklari;
5. Bolaning kam kitob mutolaa qilishi, chunki kitob o'qish orqali bolaning og'zaki va yozma nutqi, fikrlashi va dunyoqarashi o'sib boradi.

O'quvchilar nutqini shakllantirish jarayonida ularning nutqini ma'lum talablar asosida rivojlantirishga harakat qilish lozim. Buning uchun esa avvalo o'qituvchi nutqining o'zi ushbu talablarga javob berishi kerak. Nutqqa qo'yiladigan talablar esa quyidagilardan iborat:

1. O'quvchilarning nutqi mazmunli bo'lishi;
2. Nutqda mantiqiylik bo'lishi;
3. Nutq aniq bo'lishi;
4. Nutq til vositalariga boy bo'lishi;
5. Nutq tushunarli bo'lishi;
6. Nutq ifodali bo'lishi;
7. Nutq to'g'ri bo'lishi kerak [9, – 641].

Albatta, o'quvchilar nutqini ushbu barcha talablarga javob beradigan tarzda shakllantirish va rivojlantirish murakkab bo'lib, mehnat talab qiluvchi jarayon hisoblanadi. Buni amalga oshirish esa o'qituvchidan yetarlicha bilim va mahorat talab qiladi.

Kichik maktab yoshidagi o'quvchilarning nutqidagi muammolarni bartaraf etish va uni rivojlantirish uchun avval o'quvchilarning nutq holatini tekshirib olish maqsadga muvofiq hisoblanadi. Chunki har bir bola turli xil oiladan maktabga keladi, ya'ni har bir bolaning nutqiy jarayonga kirishish holati yoki nutqiy kamchiliklari o'ziga xosdir. Bolaning og'zaki nutq qobiliyatlari ko'plab omillar ta'sirida shakllanadi. Shuning uchun bolalarning nutq faolligi, muloqot qilish, o'z fikrlarini ifodalash uchun sharoit yaratish juda muhimdir. Nutqni muvaffaqiyatli rivojlantirish, bolalarda nutq ko'nikmalarini shakllantirish uchun muayyan shart–sharoitlarni yaratish kerak.

- *Birinchi shart* – muloqotga bo'lgan ehtiyoj yoki aloqa. Nutqning motivatsiyasini aniqlaydigan, uning qiziqishi va nimanidir baham ko'rish, biror narsa haqida gapirish istagini uyg'otadigan vaziyatlarni ta'minlash kerak.
- *Ikkinchi shart* – nutq muhitini yaratish. O'z nutqining boyligi, rang-barangligi va to'g'riligi ko'p jihatdan u qanday nutq muhitiga ega ekanligiga bog'liq.

Shunga asoslanib, biz o'quvchilar nutqini rivojlantirishda o'qituvchining umumiy vazifalarini shakllantirishimiz mumkin:

1. O'z-o'zini rivojlantirishga oid adabiyotlarni o'rganish, o'z-o'zini rivojlantirish mavzusi bo'yicha amaliy material to'plashni boshlash;
2. O'quvchilar uchun yaxshi nutq muhitini ta'minlash;
3. O'quvchilarning qiziqishlari, ehtiyojlari va mustaqil nutq imkoniyatlarini rivojlantiradigan nutq vaziyatlarini yaratishni ta'minlash;
4. O'quvchilarning yetarlicha so'z boyligi, grammatik shakllar, sintaktik tuzilmalar, mantiqiy bog'lanishlarni to'g'ri egallashini ta'minlash, so'zlardan foydalanishni faollashtirish;
5. O'quvchilarning nutqini rivojlantirish uchun maxsus mashqlar tizimini ishlab chiqish.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Yuqoridagilardan tashqari, o'quvchilar nutqi ustida ishlash, uni rivojlantirish jarayonida o'qituvchi va ota-onalar hamkorligi muhim jihat hisoblanadi. Chunki nutq faqat maktabda emas, oila muhitida ham to'g'ri amalga oshirilishi va rivojlantirilishi lozimdir.

Shu o'rinda o'quvchilarning nutqini boshqa fanlar orqali ham rivojlantirish masalasi haqida to'xtalib o'tishni lozim deb topdik. Chunki o'quvchilar boshqa fanlarda ko'plab yangi so'zlarni, fanga oid tushunchalarni o'zlashtiradilar. Masalan, matematika darsida o'quvchilar rasmga qarab masala tuzish yoki masala uchun qisqa shart tuzish kabi topshiriqlarni bajarish orqali bog'lanishli nutqini rivojlantiradilar.

Tabiiy fan darsi orqali esa ko'plab tabiat hodisalari, hayvon, o'simlik va joy nomlariga oid so'zlarni o'rganadilar. Bundan tashqari dars jarayonida tashkil etilgan ekskursiyalar orqali ham ko'plab yangi so'zlar bilan tanishib, ularni o'zlarining so'z boyliklari sifatida o'zlashtiradilar. Maktablarda musiqa, tarbiya, o'qish savodxonligi va jismoniy tarbiya kabi fanlarda ham o'quvchilar nutqi, tafakkuri va dunyoqarashini rivojlantirish kerakligini alohida ta'kidlash lozim.

Innovatsion yondashuvlar yordamida boshlang'ich sinf o'quvchilarining nutqiy kompetentsiyalarini shakllantirish jarayoni yanada samarali bo'ladi. O'quvchilar o'z fikrlarini aniq va ravon ifoda etishni, muloqotda ishtirok etishni o'rganadilar. Shuningdek, ushbu yondashuvlar orqali o'quvchilarning ijodkorligi va mustaqil fikrlash qobiliyatlari rivojlanadi.

Kelajakda ta'lim tizimida innovatsion yondashuvlarni kengaytirish va ulardan samarali foydalanish boshlang'ich sinf o'quvchilarining nutqiy kompetentsiyalarini yanada kuchaytirishga xizmat qiladi. Bu esa ularning ijtimoiy hayotdagi muvaffaqiyatlariga zamin yaratadi.

Yuqoridagilardan xulosa shuki, nutq faqatgina ona tili darslarida emas, balki deyarli barcha fanlar orqali shakllantirilishi va rivojlantirilishi zarurdir. Har bir dars jarayonida o'quvchilar uchun yangi hisoblangan so'zlar ustida ishlanib, ularning so'z boyligi boyitilishiga ahamiyat berish muhim hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Prezident Shavkat Mirziyoyevning mamlakatimizda ta'lim-tarbiya tizimini takomillashtirish, ilm-fan sohasi rivojini jadal-lashtirish masalalari muhokamasi bo'yicha videoselektor yig'ilishidagi nutqidan.
2. Umumiy o'rta ta'limning Davlat ta'lim standarti va O'quv dasturi. Boshlang'ich ta'lim. O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi Respublika ta'lim markazi. Toshkent, 2017. – 249 b.
3. Umumiy o'rta ta'limning Milliy o'quv dasturi. Ona tili. – T., 2020. O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi, Respublika ta'lim markazi, 2020. – 163 b. rtm.uz
4. O'zbekiston Milliy ensiklopediyasi. Toshkent davlat ilmiy nashriyoti, 2002. – 900 b.
5. O'zbek tilining izohli lug'ati. I tom. – M.: "Rus tili", 1981. – 632 b.
6. K. Qosimova, S. Matchonov, X. G'ulomova, Sh. Yo'ldosheva, Sh. Sariyev. Ona tili o'qitish metodikasi. – T.: Noshir, 2009. – 352 b.
7. Рождественский Н. С., Кустарева В. А. Методика начального обучения русскому языку. – М.: "Просвещение", 1965. – 289 б.
8. D. R. Babayeva. Nutq o'stirish nazariyasi va metodikasi. Darslik. – T.: "Barkamol fayz media", 2018. – 432 b.
9. S. Matchonov, H. Bakiyeva, X. G'ulomova, Sh. Yo'ldosheva, G. Xolboyeva. Boshlang'ich sinflarda ona tili o'qitish meto-dikasi. – Toshkent: "Ishonchli hamkor", 2020. – 740 b.
10. www.rtm.uz
11. www.ziyouz.com

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
  - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
  - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
  - 13.00.03 Maxsus pedagogika
  - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
  - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
  - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
  - 13.00.07 Ta'limda menejment
  - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
  - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
  - 07.00.00 Tarix fanlari
  - 19.00.00 Psixologiya fanlari
  - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
  - 02.00.00 Kimyo fanlari
  - 03.00.00 Biologiya fanlari
  - 09.00.00 Falsafa fanlari
  - 10.00.00 Filologiya fanlari
  - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2025. №11

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzirimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.